անճանց իւրոց· անճողոպրելի չահս որ միշտ եւ անպրաւ կայ ը· Ա.յ. եւ ոչ ական հատանէ ի վնասակար գողոց: Ուստի եւ չառաւիղն ածութիւ. եւ սեռն բարենչան սրբասէր եւ հեզահոգի եւ բարեմիտ Տր· Միհնաս էիյն· ցանկացող եղեւ այսմ երանաւէտ եւ կենսապարգեւ սր· Աւետարանիս եւ առացաւ զսա յարդար վաստակոց իւրոց, զանճ անկողոպտելի, առ Քս· բարեխօս եւ յիշատակ հոգւոյ իւրոյ եւ ծընաւղաց իւրոց, հօրն՝ Մատթէոսին եւ մաւրն...» (ընդհատուած):

Ցիշատակգրութիւնք. —

1 – Գաղափար – Բնագիր – Օրինակին յիշատակգրութիւնը (էջ 176). — «Ո՛վ դասք լուսերամից, եւ կաճառք ամենափայլք, մանկունք նորոյ Սիոնի, եւ փառաւորք հարսին եկեղեցւոյ, հարք եւ եղբարք, վայելուչք աստուածախաւս մատենիս, լսուղք եւ ընթերցուղք, յերես անկեալ աղաչեմ զձեզ վասն սիրոյն Ք·ի, յիշատակել առաջի պենման զառին, զսիեղերալոյս մեծ բարեւնապետն գՅովհաննէս Որոտնեցի, հանդերձ ծնողաւք իւր կրկնակի, եւ լինճ մեզապարտ աշխատողիս հայցել պծողութիւն, զոր ձեզ եւ մեզ հաստարակ պարգեւեսցէ՝ որ առատն է յամենայնի»:

Գրչին 2—5.

2 – «Աւգնեա Հոգի սր· Աստուած՝ անարժան եւ յոգնամեղ գրչի, Ղուկաս սուտանուն քահանայի, սկըսայն գրառս ի գծի. Ով ոք որ զսա տեսանի, լի սրտով նա լինճ վա (sic) ասի, նա ինքն ահեղ առենին Քս·է հոգով վարձադրի» (էջ 5): Նոյն անդ· – «Տէր զու առաջնորդեա· Տէր զու առաջնորդեա: Քրիստոս աւգնէ եւ Հոգի սուրբ կամակից լինի· ամէն եղիցի»:

3– «Ով պատուական հարք եւ եղբարք, յորժամ հանդիպիք սուրբ Աւետարանիս, կարդալ[ով] կամ աւրինակելով, լի բերանով եւ ուղիղ սրտիւ Աստուած ողորմի ասացէք մեզաւոր Ղուկաս գծողիս» (էջ 13):

4– «Զանարժան Ղկս· գրիչս յիշման արժանի արա ով ընթերցող, ապաչեմ· Թվ· ՌՀՋ· (=1627) էր» (էջ 295):

5– «Աստ գողորմելի եւ պատուապեալ, զանարժան եւ մեզսակարթ զՂուկաս զեղկելի գրիչս յիշման արժանի արարէք, ով բարեբարոյ ընթերցողք եւ զԱստուած ողորմին բարբառեցէք» (էջ 439):

6– Ցիշատակգրութիւն հետագայ աստղագրին· (նոտրգիր, էջ 552)· — «Ցիշատակ է սուրբ Աւետարանս՝ խոջայ Տրթատին, կողակցին Եղիսաբեթին, հօրն Գրիգորին, մօրն Մարիամին, եղբօրն Սեճայեարին (Սեճայեցի՞մ) եւ իւր կողակցին մխուս եղբօրն Սարգիսին եւ իւր կողակցին քորոջն Խոսրովին եւ Թ...ւարին եւ ամենայն արեան զարմին:

Թվին ՌՃՀԶ· (=1727 թ·) Նոեմբերի Դ· Համասպուռ կուսին»:

7– Ցիշատակգրութիւն յետին աստղագրին (էջ 553)· — «Եւ զարձեալ յիշատակ է սուրբ Աւետարանս խոջայ Աբրահամին եւ հօրն Մոովսէսին եւ մօրն Թաւարին եւ կողակցին Հոռոմին եւ որդւոյն Սահակին եւ տատերացն Թաւարին եւ ամենայն արեան զարմին: Թվին ՌՃՂԱին (=1742 թ·) Յունուարի ԺԴին»:

***

Աւետարանիս ներկայ սեպհականատէրերն են՝ Տէր եւ Տիկին կարապետ եւ Արշակունի Մարգարեան (Մանչեստըր):

Տիկին Մարգարեանի հայրը եղած է քահանայ, Տէր Ներսէս Սվաճեան:

Տէր Ներսէս չուրջ 1906/1907 թուին Ռումանիայէն գացած է Ս· Էջմիածին, քահանայ ձեռնադրուելը է ու յետոյ եղած՝ վեց ամիս: Դարձին՝ իր հետ բերած է սոյն ձեռագիրը Աւետարանը: 1912ին ան եկեր է Մանչեստըր եւ նուիրուած գաղութին Հայոց եկեղեցւոյ սպասաւորութեան: 1920 թուին, այցելութեան մը ընթացքին, վախճանած է Կ· Պոլսոյ մէջ: Իր չորս զաւակներէն միակ ճիացողը՝ Տիկին Արշակունի ժառանգած է Աւետարանս:

ՄԵՍՐՈՊ ՎԱՐԴ· Գ· ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Գիտաշխատող հայկական ուսմանց մէջ, Տարիամ Հարվարտան, Անգլիա:

Վիեննա 1959:

ՅՈՒՅՑԱԿ ՀՐՑԵՐԻՆ ՁԵՌԱԳՐԱՑ Ս· ԿԱՐԱՊԵՏԻ ՎԱՆՈՒՅ ՆՈՐ ԴՐԱԳԱՐԱՆ Ի ԿԱՄԵՐԻԱ

ԿԱԶՄԵՑ ՏՐԴԱՏ ԵՊ· ՊԱՂԵԱՆ (1913/1914)

1.
ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉ

ՁՂԱ = 1342

ԿԱԶՄ՝ հին արեւելեան, փայտակազմ կաշեպատ: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ դեղնագոյն, պինդ եւ ողորկեալ: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 31·50×23·50 հրդմդր: ԹՈՒՂԹ՝ 546 կամ 1092 էջ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ մաճուր եւ լաւ պահուած: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, մաճուր, մի գրչի գործ, սեւ մելանով գրուած: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւնակ, 25×17·50 հրդմ· սիւնակաց միջեւը եղած բացը 1·75 հրդմ·: — ՏՈՂՔ՝ 44—50, տեղ տեղ 66: — ԴԱՏԱՐԿ՝ բղ· 3բ, 12, 217բ, 419, 433բ, 457բ, եւն: — ԽՈՐԱՆ՝ մեծ եւ թուով 18: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ՝ ամէն գրոց սկիզբն, թուով 55: — ՎԵՐՆԱԳԻՐ՝ կարմրաւ: — ԽՈՐԱԳԻՐ, ՍԿԶԲՆԱԳԻՐ՝ կապոյտ գոյն: — ԹՈՂՆԱԳԻՐ՝ եւ ՁԱՐԴԱԳԻՐ՝ կարմրագոյն: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴ՝ բաց ի մանր մուներեթէ, թուով 910: — ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ բղ· 1ա, բղ· 4բ ժամանակագրականաւ, բղ· 34ա, բղ· 62բ, բղ· 91ա, բղ· 107բ, բղ· 143ա, բղ· 217ա, բղ· 239ա, բղ· 468բ, բղ· 546բ, գլխ· յշտկրն·, կան նաեւ այլ եւ այլ: — ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՐՁՈՒԹԵԱՆ՝ — ՁՂԱ = 1342: — ԳՐԻՉ՝ տէր Մարուգէ: — ՏԵՂԻ՝ կարին: — ՏԻՐ՝ նոյնիսկ գրիչն, եւ յետոյ իր որդին Ակիստիթիւս, եւն: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ մատենիս սկիզբն եւ վերջն երկուբական մագաղաթեայ թերթերը մկրատելով հանած են: Տեղ տեղ լուսանցքներուն վրայ տարբերութիւնք նշանակուած են:

1· Թղ· 1ա· Ցառաջաբան Առակացն Սողոմոնի, ցանկ եւ գլուխ առակացն Սողոմոնի: Թղ· 1բ, Նախադրութիւն եւ ցանկ ժողովողին: Գլուխ ԺողովողինՀ

2· Թղ· 2ա· Նախադրութիւն երգոց երգոցն: Թղ· 2բ, Գլուխ երգոց երգոցն Սողոմոնի:

3· Թղ· 2բ· Նախադրութիւն Դ· գրոց Իմաստութեան: Գլուխ Դ· գրոց Իմաստութեան Սողոմոնի:

4· Թղ· 4ա, Օրհնութիւն խաղողոյ զոր արարեալ է Ս· կաթողիկոսն Հայոց Ներսէս: Շարական մը «Փառք սուրբ խաչին», քարող մը եւ աղօթք· (Սկիզբն): Տէր Աստուած Հայր անսկիզբն...:

5· Թղ· 4բ· Օրհնութիւն վասն երաչտի· Աւետարան, Քարող, Աղօթք· (Սկզբն): «Տէր Աստուած մեր, որ յաղագս առ քեզ նախանձուն...:

6· Թղ· 5ա· 1· Նախադրութիւն Ծնընդոց: Գլուխ Ծննդոց: 2· Նախադրութիւն ելից:

7· 5բ· Գլուխ ելից:

8· Թղ· 6ա, Նախադրութիւն Ղեւտականին: Գլուխ Ղեւտականին:

9· Թղ· 6բ· Նախադրութիւն Թուոց· Գլուխ Թուոց, Նախադրութիւն Բ· Աւրինաց եւ Գլուխ...:

10· Թղ· 7ա· Նախադրութիւն գրոցն Յեսուայ եւ Գլուխ...:

11· Թղ· 7բ· Նախադրութիւն Դատաւորաց: Գլուխ Դատաւորաց:

12· Թղ· 8ա· Ցառաջաբան նախակաթողիկէ Թագաւորութեանց: Նախադրութիւն Թագաւորութեանցն:

13· Թղ· 8բ· Գլուխք առաջին Թագաւորութեանց:

14· Թղ· 9ա· Գլուխք երկրորդ Թագաւորութեանց:

15· Թղ· 9բ· Գլուխք երրորդ Թագաւորութեանց:

16· Թղ· 10ա· Գլուխք չորրորդ Թագաւորութեանց:

17· Թղ· 11ա· Ցառաջաբան Ա· եւ Բ· Մնացորդացն· Գլուխ Ա· Մնացորդացն:

18· Թղ· 11բ· Գլուխ Բ· Մնացորդացն (եւ Գլուխ մըն ալ այսպէս) «Ի՞ւսեցաւ Աստուած ընդ Ադամայ ի անդամ, եւ ընդ Եւայի Գ· անգամ, ընդ կայէնի Դ· ընդ Նոյի Ը··· եւն եւն:

19· Թղ· 13ա· Ծնունդք, Բրէսիթ· որ կոչի Արարածք:

20· Թղ· 34բ· Ելեսմովք որ կոչի Ելք:

21· Թղ· 51բ· Որդիիկրայ, որ կոչի Ղեւտական:

22· Թղ· 62բ· Նուարիդդաբբեր, որ կոչի Թիւք:

23· Թղ· 77բ· Դաբարիս, որ կոչի Երկրորդումն օրինաց:

24· Թղ· 91ա· Ցեսուաբէն, որ կոչի Ցեսու:

25· Թղ· 99ա· Սոսքիմն, որ կոչի Դատաւորք:

26· Թղ· 106բ· Նախադրութիւն, եւ Գիրք Հռութայ:

27· Թղ· 107բ· Մահք մարգարէից· ա· Մահ Հեղիա քահանայի: բ· Մահ Նա-

© National Library of Armenia

թանա մարգարէի: գ· Մահ Յովասա մարգարէի: գ· Մահ Եղիսէ: ե· Մահ Եղիսէի մարգարէի: գ· Մահ Զաքարիաի հօրն Յովհաննու:

28· Թղ· 108ա· Մաղաքիմն, որ կոչի Թազաւորաց:

29· Թղ· 121բ· Երկրորդ գիրք Թագաւորաց:

30· Թղ· 131ա· Երրորդ գիրք Թագաւորաց:

31· Թղ· 143ա· Չորրորդ գիրք Թագաւորաց:

32· Թղ· 153բ· Դաբրէհովին, որ կոչի Մնացորդք առաջին:

33· Թղ· 165բ· Երկրորդ գիրք Մնացորդաց:

34· Թղ· 180· Նախադրութիւն եւ ցանկ Եզրի:

35· Թղ· 181ա· Մարգարէութիւն Եզրի, եւ տեսիլ, եւ խօսք ընդ Աստուծոյ:

36· Թղ· 191ա· Գիրք Եզրա առաջին:

37· Թղ· 196բ· Հանդամանք գլխոց երկրորդ Եզրայ:

38· Թղ· 199բ· Նախադրութիւն գրոց

38· Թղ· 199բ· Նախադրութիւն գրոցն Նեեմիայ:

39· Թղ· 200ա· Գլուխք գրոցն Նեեմիայ, եւ՝ բանք Նեեմիա որդւոյ Աքաղիայ:

40· Թղ· 204բ· Նախադրութիւն գրոցն Եսթերայ, եւ՝ Գիրք Եսթերայ:

41· Թղ· 208բ· Նախադրութիւն գրոցն Յուդթայ, եւն՝ գիրք Յուդթայ:

42· Թղ· 213բ· Նախադրութիւն Տուբիթայ՝ եւն՝ գիրք Տուբիթա:

43· Թղ· 216բ· Նախադրութիւն Յոբայ:

44· Թղ· 218ա· Պատմութիւն Յովբայ երանելոյ եւ համբերողի:

45· Թղ· 228ա· Սաղմոսք Դաւթի, կանոնական բաժնուած· վերջը աղօթք Մանասէի թագաւորին:

46· Թղ· 252ա· Առակք Սողոմոնի, որդւոյ Դաւթի մարգարէին, ընկէսիաստէս որ կոչի Մալասով:

47· Թղ· 271ա· Իմաստութիւն Յիսուս որդւոյ Սիրաքայ:

48· Թղ· 278ա· Յովհաննէս մարգարէին Եսայիա, Գլուխք Եսայիա մարգարէին:

49· Թղ· 279ա· Մարգարէութիւն Եսայիա:

50· Թղ· 297բ· Մահ Եսայիա մարգարէի:

51· Թղ· 298ա· Նախադրութիւն եւ ցանկ երեմիա մարգարէի:

52· Թղ· 299ա· Գիրք Երեմիայ մարգարէի:

53· Թղ· 315բ· Գիրք Բարուքայ որդի Ներեայ:

54· Թղ· 317ա· Սրբոյն Երեմիայի ողբք·:

55· Թղ· 318բ· Մահ Երեմիայ մարգարէի, եւ՝ Նախադրութիւն Եզեկիէլի մարգարէի:

56· Թղ· 319ա· Գլուխք գրոց Եզեկիէլի մարգարէի:

57· Թղ· 320ա· Տեսիլ Եզեկիէլի քահանայի որդւոյ Բուզեա, զոր եառես ի վերա Քոբուր գետոյ:

58· Թղ· 334բ· Մահ Եզեկիէլի մարգարէի: Նախադրութիւն Դանիէլի մարգարէի:

59· Թղ· 335ա· Մարգարէութիւն Դանիէլի:

60· Թղ· 344բ· Նախադրութիւն Թարեսարն, որ կոչի երկոտասան մարգարէիցն եւ ցանկք: Թղ· 346· Ովսէէ՝ Թղ· 349ա· Յովել: Թղ· 350ա· Ամովս: Թղ· 352բ· Աբդիու: Թղ· 353ա· Յունան: Թղ· 354ա· Միքիա: Թղ· 355բ· Նաւում: Թղ· 356բ· Ամբակում: Թղ· 357բ· Սոփոնիա: Թղ· 358բ· Անգէա: Թղ· 359ա· Զաքարիա: Թղ· 362բ· Մաղաքիա:

61· Թղ· 349ա· Մահ Ովսէէ մարգարէի: Թղ· 350ա· Մահ Յովելայ մարգարէի: Թղ· 352բ· Մահ Ամովսայ մարգարէի: Թղ· 353ա· Մահ Աբդիու մարգարէի: Թղ· 353բ· Մահ Յունանու մարգարէի: Թղ· 355բ· Մահ Միքիա մարգարէին: Թղ· 356բ· Մահ Նաւումայ մարգարէի: Թղ· 357ա· Մահ Ամբակումայ մարգարէի: Թղ· 357ա· Մահ Ամբակումայ մարգարէի: Թղ· 359ա· Մահ Անգիա մարգարէի: Թղ· 362ա· Մահ Զաքարիա մարգարէի: Թղ· 363բ· Մահը Մաղաքիա մարգարէի:

62· Թղ· 363բ· Նախադրութիւն եւ գլուխք առաջին գրոց Մակաբայեցոցն:

63· Թղ· 364բ· Գիրք Մակաբայեցոցն առաջին:

64· Թղ· 376բ· Նախադրութիւն Բ· Մակաբայեցոցն:

65· Թղ· 377ա· Գիրք Մակաբայեցոցն Բ:

66· Թղ· Նախադրութիւն Գ· Մակաբայեցոցն:

67· Թղ· 386ա· Գիրք Մակաբայեցոցն Դ:

68· Թղ· 390ա—402ա· Ցանկ եւ նախադրութիւնք Աւետարանաց: Յառաջաբան եւ ցանկք Գործոց առաքելոց: Յառաջաբան եօթանեցունց թղթոցն կաթուղիկեայց: Գլուխք թղթոցն, նախադրութիւն Պօղոսի առաքելոյն եւն եւն:

69· Թղ· 402բ· Յաղագս երկոտասան առաքելոցն եւ եօթանասուն երկու աշակերտացն Քրիստոսի, թէ ո՞ւր իւրաքանչիւր ոք ի նոցանէ քարոզեաց:

70· Թղ· 404ա—414ա: Կտակ Ռուբէնի· Կտակ Շմաւոնի, Կտակ Ղեւեայ, Կտակ Յուդայի, Կտակ Իսաքարայ, Կտակ Զաբուղոնի, Կտակ Դանայ, Կտակ Նեփթաղիմայ, Կտակ Գադայ, Կտակ Ասերա, Կտակ Յովսեփայ, Կտակ Բենիամինի:

71· Թղ· 414ա· Պատմութիւն Աստեղեայ կնոջն:

72· Թղ· 418ա· Աւրհնութիւն խոստովանութեան Աստեղեայ:

73· Թղ· 420ա—458ա· Չորս Աւետարանք, Մատթէոսի, Մարկոսի, Ղուկասու, Յովհաննու:

74· Թղ· 469ա—516բ· Գործք Առաքելոց:

75· Թղ· 517ա· Նախադրութիւն Յայտնութեան Յոհաննու առաքելոյն:

76· Թղ· 518ա· Յայտնութիւն Յովհաննու Աստուածաբանի:

տարանչի:

(Հետեւեալք եւս կան):

1· Թղ· 525ա· կանոն Յուր օրհնելոյ, յաւուր մեծի Յայտնութեան:

2· Թղ· 526բ· կանոն կոչումն առ յապաշխարութիւն արձակումն զապաշխարողն կարգեալ Յովհաննու Մանդակունոյ ի մեծի Եչոջ:

3· Թղ· 529բ· կանոն ոտնլուայ առնելոյ:

4· Թղ· 531բ· Քարոզ պատուիրանի:

5· Թղ· 533ա· Աղաւթք եւ օրհնութիւն ժողովրդեան· (Սկիզբ ԹՒ)· «Աւրհնեալ է ամենասուրբ երրորդութիւնդ համաթառութեամբ մխրան...»:

6· Թղ· 534ա· կանոն երեմեան Ս· Խաչին եւ թուղթ կիւրղի երուսաղեմացւոյ վասն երեւելոյ նշանի Խաչին յերկնից: (Սկիզբ ԹՒ) «Թագաւորի Աստուածասիրի եւ բարեպաշտի, Աւգոստոս կայսեր կոստանդեա...»:

7· Թղ· 534բ· Մեծի հրաշափառ Գալըատեան Ս· Հոգւոյն, երանելոյն Ներսէսի Հայոց կաթողիկոսի ներբողեան ասացեալ ի Հոգին սուրբ· չքնաղ եւ զարմանալի: (Սկիզբ ԹՒ), «Սուիպիմ սիրոյ սրտիս բաղձանաց նուիրել զբանս աղքատ մտաց իմոց աւուր մեծի...»:

8· Թղ· 537բ· Ճրէր Տիմանէա վարդապետի ասացեալ, յաղագս բղխման Հոգւոյն սրբոյ ի Հօրէ, ի խնդրոյ թագաւորին Հայոց մեծաց Հեթմոյ, եւ սուրբ եպիսկոպոսին Անաւարզոյ Տ· Յոյաննէսի· (Սկիզբ ԹՒ) Այր պարզամիտ ամենաբարձր եւ մեծազարդ իշխան Հեթում· եւ ի չնորհացն Աստուծոյ թագաւոր մեծարգոյ Հայաստանեայց...»:

9· Թղ· 539ա· Աղօթք Յովհաննու Ոսկեբերանի ասացեալ յամենասուրբ երրորդութիւնն:

10· Թղ· 540ա· Կանոն Վարդավառին:

11· Թղ· 543ա· Կանոն Օծումն հիւանդաց: (Թղ· 546· գիրքս կը վերջանայ):

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ·

1· Թղ· 1ա· (բաց զդոն մելանով՝ օսար գրիչ) — Ով սիրեցեալ եղբարք իմ, հաւատարիմ որդիք սրբուհի մօր եկեղեցւոյ կաթողիկէ, բարեմիտ ընթեցօղք՝ այսմ Աստուածատունկ Բուրաստանի, քանզի՛ սա՛ է դրախտ Աստուածային՝ յորմէ ելանէ աղբիւր... Վասն որոյ ճշմարիտ քահանայն տէր Մարուքէ՝ խնդի՛ր գոլով ծարաւի սիրով այսմիկ աղբիւր ջրոյ բղխեցելոյ ի Լիբանանէ, յորմէ աղբիւրէ սրբեալ ընդալուս չնորհ եւ եդիտ զդանճս զայս՝ ծածկեալ յապարակոջ, այսինքն յազգս Հայոց, զորս գտեալ զպիրս այս տէր Մարուքէ՝ եւ թաքոյց, այսինքն է՛ղ ի սրտի իւրում, ըստ Սաղմոսին՝ եթէ ի սրտի իմում...: Վասն սորին խնդութեան՝ երթեալ վաճառեալ զամենայն ինչ զոր ունէր, այս է ամենայն կենցաղական հոգւոց բարեաւ ճեալ ասացեալ· ողջախոհ իմն մոլութեան առ այս յարեալ՝ ըստ ասացելոյն անյաղթին: Եւ գնեաց զպարակս զայս: Ո՞վ զեղեցկազոյն վաճառականութիւնս, զի գնեալ իրն զրչեաւ հաստատի, եւ զրեալն՝ գերեալ... խնեօքն: Վասն որոյ տէր Մարուքէն իւրական ձեռամբ զրչեաց զրովանդակ գիրքս զայս: Եւ ես աղքատս Փրա Օգոստինոս, կոչեցեալ Աւետիք արեզա խնդրեմ յիշել առ Տէր Քիստոս, նովիմբ հարբ զորիս: ա՛, ա՛, ա՛:

© National Library of Armenia

2· Թղ· 4բ· (ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆՔ)·

Ա· — *Մարուքէին Թիվը· Ցամս մարդեղութեան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի ՌՑԺԱ· (1311) եւ ի Հայոց Թիւն ՉԿ· (=1311) եւ ի փոքրն ՄԻԸ (=1311)· Տանուտէրն Զըրհոան· Վերադիրն ԺԲ· Եւթներեակն· Ի· Ցամսեանս Ահեկի ԺԲ· Օրն Շբ· Ի լուսնին ԻԸ· Եւ եղեւ հարսանիք նորա ՉՀՉ (=1327)· Տանուտէրն եկաւորն· Ցամսեանն Մարերի ԺԸ· օրն Եչ·· Եւ եղեւ երէց ՉՀԸ (=1329) յոռիւծն, յամսեանն Հրորտի Ի· Սուրբ Ցակոբին կիրակին»·*

Բ· — *Աւետիսին Թիվը ՌՑԼԲ (=1332)· Եւ ի Հայն ՉՉԱ· (=1332)· Տանուտէր Կոբանն· յամսեանն մարտ ԺԲ· եւ ի Սահմի ԻԳ· աւրն Չէ· յառաջին ժամին, լուսինն ԻԲ· աղուհացից փոքր ստեղին·*

Գ· — *Ի ՉՂԱ· (=1342)· Թիվը· երեկ որդին սատանայի հաճի Թաղային բաղում հեծելօք, եւ աւերեաց գկարնոյ քաղաք իւր պատառովը, յամսեանն արեգ Ժ· օրն Չէ·*

Դ· *Աւետիսին մայրն Գոհար խաթուն հանդեաւ առ Քրիստոս ՌՑԼԺ· եւ ի Հայոցն ՉՂԴ (=1345)· յամսեանս վեհարուար Չ· օրն Շբ· յեսի բարեկե»· տանուտէրը կոյսն, զոր Տէր Աստուած պարգեւեսցէ նմա զերկնից արքայութիւնն·*

Ե· — *Ի Թիվը ՌՑԽԸ (=1348)· եղեւ մահատարաժամ յամենայն աշխարհ, եւ յամսեան զեկեմբեր ԻԷ փոխեցաւ առ Քրիստոս զերբոյս եւ գովելի, պատկն իմ Ներսէհան ԺԱ· ամաց· եւ Աննա խաթուն Ը· ամաց· եւ սուք անմխիթար թողին բաղմամեղ ծնողիս իւրեանց Մարուքէ երիցու·*

Զ· — *Ի նահանգս նեռոդաց Աստուածապահ քաղաքս կաֆայ, յառաջնորդութիւն այսմ աշխարհի, սրբասնեալ եւ առաքինաէր, մեծ վարդապետ եւ խմաստուն հռետոր թարգմանչի եւ երազագիր գրչի, հեզ եւ խոնարհ հոգւոյ Տ· Թադէոսի եպիսկոպոսի կամօք եւ կարողութեամբ նորին, եւ օգնականութեամբ ամենակարողին Աստուծոյ, յամի Տեառն մերոյ Ցիսուսի Քրիստոսի ըստ մարմնոյ ՌՑՇ եւ մէկ (=1351) Թիվը, յամսեանս Ցուլիս ԻԸ, սկիզբն եղեւ չինելոյ սուրբ եւ գերադրական հռչակաւոր տաճարիս, որ յանուն սուրբ Հրեշտակապետին Միքայէլի, զոր Տէր Աստուած բարեխօսութեամբ սուրբ Աստուածածնին եւ սուրբ Հրեշտակապետին եւ ամենայն սրբոցն, հաստուցէ վուխով յաւարտուն·*

Է· — *Ցամի Տեառն ՌՑԽԸ· (=1348) եւ ի Հայոց Թիվը ՉԶԷ (=1348), տանուտէրն Զուկն· յամսեանն սեպտեմբեր ԺԹ· աւրն չբ· կադր ղէմբրն (այսպէս) աշնայինն, ի յԱստուածապահ քաղաքն կաֆայ, յառաջնորդութեան սուրբ տեառն տէր Թադէոսի, վասն այն զի տէր եպիսկոպոսն առպապն էր գնացել, հրամանաւ իր վիքարին Ֆրա Ըռըստօմին ի սան Ֆրանցիսի եկեղեցին տէր Ստեփանոս եպիսկոպոսն մականուն Մալազ, զիս զՄարուքէս նոր երէց ձեռնադրեաց·*

Ը· — *Ցամի Տեառն, ՌՑԾԶ (1356), եւ ի Հայոց Թվին ուԹ (Պ)ճե (=1356), Տանուտէրն Կարիճն, յամսեանն Ցունիս ԺԸ, օրն չբ· ամառնային եղանակին· Աւետիսն էառ զսուրբ կարգն քահանայութեան, ի սրբասնեալ եպիսկոպոսէն ի տէր Թադէոսէ, յԱստուածապահ քաղաքն կաֆայ, եւ զառաջի պատարագն մատոյց ի Ցուլիս Ժ· օրն կիրակի·*

Թ· — *ՌՑԿԳ (=1363) ամին· տեառն մարտի ԺԳ· եւ ի Հայոց ՊՉՐ (=1363) ի Սահմի ԻԳ· տարին եկաւորն· D· իՀ· օրն Բչ· ի յուԹ ժամին, Աւետիքն էառ ըզսուրբ կարգն Դամինիկոսի խոստովանողի·*

Ժ· — *ՌՑԿԱ (=1361) Թիւն Տեառն, եղեւ կրկին մահատարաժամ ի Ցուլիս ամսոյ մինչ ի յունվարն·*

ԺԱ· — (*բաց մելան, այլ գրիչ*)· *Ցամի տեառն Ցիսուսի Քրիստոսի, ՌՑԿՉ (=1366) Ցունվարի ա· պատուական քահանայ, երաշխաւորիչն բոլոր հին եւ նոր կտակարանացն եւս եւ քարոզօղն, նաեւ բարձրաձայն փողն եւ քաղցրահնչող երգեցօղն, տէր Մարուքէ փոխեցաւ բ(ա)րիօք մահուամբ ի Քրիստոս·*

3· Թղ· 34ա· (*բաց դոյն մելանով այլ գրիչ*)· *Ջնուաստ տատապեալ ոգի արեղայի ըղՅբ· Օգոստինոս, երբեմն Աւետիք կոչեցեալ, աղաչեմ յիշել առ Տէր սրտի մտօք, նաեւ զՄարուքէ քահանային զգրչողն սոյն Աստուածաշունչ գրոցս, զփոխեցեալն ի Տէր·*

4· Թղ· 43բ· *ՉՄարուքէ սուտ անուն երիցուկս աղաչեմ յիշել առ Քրիստոս·*

5· Թղ· 91ա· *Ցիսուս Քրիստոս լոյսդ հաւրական ծոցոյ ծագումն անճառական, ընդ Հօր անսկզբնական, եւ ընդ Հոգւոյդ միասնական, խնդրեա զմոլորեալ ոչխարս բանականս, զՄարուքէ սուտ երէցս որ բիւր քանքարոյ եմ պարտական· զայս մատենի, սադարս գրչողական, զի թէպէտ արհեստիս պարապական, սակայն ի մեղաց ոչ զատականս, վասնիչ գանճուց տէրունական եւ ամենիւ տարապատական, այլեւ վատիցն ընդունական, եմ յամառեալ անզղջական այլ դու խնդրեա այցողական, գըթութեամբ քով հայրական, ընկալ զմաղթանս բարբառականս, վերստաւ ի դաս հրեշտակական, քեզ փառք ի բնաւից ներբողական, արժանի արայ զիս ասել զամէնն նուազական, զիմ փրկիչդ Ցիսուս տեսանել ի փառս հայրական, իցէ՞ արդեօք տալ ինձ բաժին ի կեանս տէրունական, եւ քեզ փառք եւ պատիւ միշտ յաւիտեան· ամէն· գՈհար խաթունն յիշեա տէր·*

6· Թղ· 107բ· *Զեղկելի գրիչս զՄարուքէ տրուպ քահանայ եւ զամուսինն իմ գՈհար խաթունն որ հանգեաւ առ Քրիստոս· աղաչեմ յիշել ի տէր Ցիսուս Քրիստոս·*

7· Թղ· 143ա· *Զսրբասնեալ եւ գխոնարհ հոգի քահանային գՈղոս, եւ զծնողսն նորա զՄարտիրոս քահանայ եւ զՄէնագիսն գհանգուցեալն ի Քրիստոս· աղաչեմ յիշել ի տէր Ցիսուս Քրիստոս ով սուրբ ընթերցողք, եւ զրպամամեղ ծրոյս զՄարուքէ·*

8· Թղ· 271բ· (*բաց գոյն, այլ գրիչ*)·

Աղերս բանի յոր կայանԱ·
Ի իւսեալ տատիւք արտաճանԱ
Կըրկին անուամբ նե[ր]տողեցաւ
Որոյ ձեռամբ չարագրեցաւ
Ի իւթեալ կոչիմ իսկ յանուանէ
Սոյն Աւետիս Աւկոզինէ
Տարաչխարհիկ գոյիք ազգաՏ
Իսկ մոլութեամբք ամենատաՏ
Նոյն աղագաւ արտայայտի
Որով ի ձէնջ իսկ յիշեսցի
Ի իւսիւ առնօղքն իմ հայցուածՍ
Սապէս նոքին գրեսցին ի լոյՍ

Զգործնական եւ զարդիւնական ընթերցօղդ աղաչեմ սիրոյն Ցիսուսի, զի որք հանգիպիք այսմ տիեզերալոյս Աստուածաշունչ գրոցս ընթերցմամբ կամ օրինակելով, զանարժան հոգս զԱւետիս աբեղայս եւ զուղղափառ ծնօղսն իմ զՄարուքէ քահանայ զգրիչ սոյն կտակարանաց, եւ զմայրն իմ գՈհար խաթուն, որ բաղում աշխատեցան ի սոյն գիրքս, եւ զաս յիշատակ թողեալ ինքեանց ի ձեռս իմ, եւ փոխեցան ի Քրիստոս, վասն որոյ եւ զուք ի չահ ոգւոց ձերոց եւ ի փրկութիւն նոցին, յիշեսջիք Տերամբ ընդ նոսին եւ զիս, բարեմիտ եղբարք·

9· Թղ· 239ա· *Զանարժան եւ զբազմամեղ գծողս զՄարուքէ սուտ անուն քահանայ եւ զծնողն իմ զԱւետիս քահանայ եւ զԱննա զփոխեցեալսն ի Քրիստոս, աղաչեմ յիշել ի Տէր· Եւ սխալութեան եւ անարուեստ գրիդ մի մեղադրէք զի կար իմ այդչափ է, եւ Աստուած զձեզ յիշէ, ամէն·*

10· Թղ· 468բ· *Քրիստոս որդի Աստուծոյ Աստուած ճշմարիտ յորժամ գաս փառօք հօր դատել զկենդանիս եւ զմեռեալս, յայնմ աւուր ահեղին, ողորմեա ինձ մեղապարտ ծառայի քո, Մարուքէ սուտանուն քահանայի, եւ ծնողաց իմոց Աւետիս քահանայի եւ Աննայի· Եւ զաւակաց իմոց Սոսթինէսի եւ Աննայի, փոխեցելոցն առ քեզ, աղաչեմ·*

11· Թղ· 546բ· (Գլխաւոր յիշատակարան)· *Փառք Հօրն անծին, անեղ աներբ խակականին, եւ միածին նորա Բանին, անճառ ծնընդեանն հայրենին· եւ սուրբ Հոգւոյն միշտ փառակցին, ամենառատ պարգեւատուին, միով բնութեան եւ միշտ էին, գերակատար երից անճին, կատարողի արարածին, յանցեալն յայժմուս յապագային, եւ անսպառ յաւիտենին, ամէն· Արդ գրեցաւ սուրբ եւ տիեզերալոյս Աստուածաշունչ գիրքս այս յամին ծնընդեան Տեառն մերոյ Ցիսուսի Քրիստոսի, ՌՑԽԲ (=1342)· եւ ի Թվին Հայոց ՉՂԱ (1342) ի մայրաքաղաքիս Կարնոյ, առ գրանն սրբուհոյ Աստուածածնին, օգնականութեամբ եւ չնորհօք սորա, ձեռամբ բաղմամեղ եւ յետին գրչի Մարուքէիս· Մեծ խնդութիւն է գրչին յորժամ ի վերջին գիծն հասանէ·*

2.
ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ԹՂԹՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿԵԱՑՑ

ՊԼ = 1381էն առաջ·

ԿԱԶՄ՝ հին արեւելեան, փայտեայ կաշեպատ· — ՆԻՒԹ՝ հաստկէկ մագաղաթ· ճերմակ ու դեղնագոյն, խառն· — ԹՈՒՂԹ՝ 617 համ· 1234 էջ· — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 35×25 հրդմ·· — ԳԻՐ՝ մեծ բոլորգիր, սեւ մելան, մի գրչի գործ· — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւնեակ, 28·5×18·5 հրդմ· սիւնակաց միջեւ եղած բաց միջոցն է 2 հրդմ·· — ՏՈՂՔ՝ (մոռացմամբ նշանակած չեմ)· — ԿԻՍԱՀՈՐԱՆՔ՝ բուով 4· — ԵԶԵՐԱԶԱՐԴՔ՝ բուով 20· — ՎԵՐՆԱԳԻՐՔ՝

© National Library of Armenia

կարմրաւ են: — ԴԱՏԱՐԿ՝ էջ 178: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԴ՝ մաճուր պահուած: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԴ՝ էջ 99, 154, 313, 369: — ԹԱՄԱՆԱԿ՝ անծանօթ, բայց 1381էն առաջ: — ԳՐԻՉ՝ վարդան Հահանայ: — ՏԵՂԻ՝ անծանօթ: — ՏԷՐ՝ գրիչն ու եղբայրը: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆԴ՝ կիսախորանիճ եւ եզերագարդ հին կ՚երեւին քէեւ՝ բայց ոչ այնչափ ճաշակաւոր ու գունաւոր են: Մատենիս վերջէն բանի մը թերթեր ինկած ըլլալուն համար գլխաւոր յիշատակարանը կը պակսի, հետեւաբար ժամանակն ու տեղին անծանօթ կը մնան ինչպէս ըսինք վերեւ, սակայն մասնաւոր համառօտ յիշատակարանէ մը յայտնապէս կ՚երեւի թէ Պլ. Հայոց թուականին եգիպտոս տարուած է. անկէ Ս. կարապետի վանքը բերուած: Մատենիս մէջտեղէն մէկ երկու տեղ մագաղաթեայ թերթեր ինկած ըլլալուն անոնց տեղ թուղթեր դրուած են. տեղ տեղ գիրերն աւրուած, տեղ տեղ ալ թուղթեր պատռած են:

Մատեանս է Մեկնութիւն Թղթոց Կաթողիկեայց:

1. *Էջ 9. Պատճառք Թղթոցն Կաթողիկեայց Առաքելոցն:* (Սկիզբն) *Զիր պարտեւացն Քրիստոսի զոր...:*

2. *Էջ 24. Սարգսի սրբոյ եւ անյաղթ վարդապետին Մեկնութիւն արարեալ սուրբ Թղթոցն Կաթողիկեայց, նախ եւ առաջին Թղթոյն Յակովբայ եւ այլոց սրբազանիցն նորին գործակցացն:* (Սկիզբն) *Աստուածային տեսութեանց եւ իրողութեանց պարապել մտաց այնոցիկ է որոց...:*

3. *Էջ 314. Նորին Սարգսի սրբոյ վարդապետի, մեկնութիւն Թղթոյն Յուդայի եղբաւր Յակովբայ:*

4. *Էջ 404. Մեկնութիւն նորին Սարգսի կրսերոյ: Առաջին Թղթոյն Յովհաննու Աւետարանչի:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԴ.

1. *Էջ 99. ԶԱյաչատուր, եւ զՏիրացու, եւ զվասուս, եւ զվարդան, եւ զՅնողսն մեր յիշեսջիք աղաչեմ, եւ Քրիստոս զձեզ յիշէ ողորմութեամբ իւրով:*

2. *Էջ 154. Որք ընթեռնուիք եւ լսելով ուսուիք ի սմանէ զառաջեալ գծոյս զվարդան եւ զեղբայրն իմ զԱյաչատուր եւ զՏիրացու եւ զՅնողսն մեր եւ զամենայն ազգսինն յիշեսջիք առ Քրիստոս, եւս Քրիստոս զձեզ յիշէ, ամէն:* (կը կրկնուի այս յիշատակարանը էջ 206, 244, 275, 343, եւ 408):

3. *Էջ 313. Տէր Աստուած անոխակալ եւ բարեգութ յամենայնի, ի միւսանգամ գալըստեանն քո, յորժամ նորոգես զսիեզերս, նորափեսուր զարդարեայ զվարդան, զԱյաչատուր, եւ զՏիրացու, եւ զՅնողսն մեր եւ զբարխաւսորսն եւ որք սրտի մտաւք զմեզ յիշեն եւ զամենայն հաւատացեալսս ի քեզ փառք յաւիտեանս: Ողորմեա Քրիստոս՝ Սարգիս քահանաի եւ Կիրակոս կրօնաւորի եւ Հոռոմ սիկնա եւ Յնողայ նոցա որ եւտուն զդին մագաղաթիս, այլեւ Ստեփաննոս կրօնաւոր Տաւկեցի որ բազում աշխատեցաւ եւ զամենայն եղբայրութիւն տանս Հռոմա քահանայք եւ կրօնաւորք եւ հաւատաւոր կանայք զորոց զանուանքն գրեսցէ Քրիստոս ի դիրն կենդանի, ամէն:*

4. *Էջ 369. Սաղմոսի եւ աշխատաղացն Վարդանայ... ողորմեսցի Տէր Աստուած, այլեւ Յնողայ մերոց եւ ողորմածացն եւ որ զամէնն ասէն եւ ամենայն հաւատացեալ քրիստոնէից, բարեխաւսութեամբ Սուրբ Աստուածածնին եւ ամենայն սրբոց յորոց հանապազ աւրհնեալ է յամենայն յաւիտեանս. ամէն:* (այլ գրիչ). *Թվ. ՊԼ (= 1381) բերի գրբքս այս ի յԵգիպտոս:*

3.
ՅԱՅՍՄԱՒՈՒՐՔ
ՋԽԴ = 1495:

ԿԱԶՄ՝ հին արեւելեան տախտ, կաշեպատ: — ՆԻԽ՝ թուղթ փոքր ինչ դեղնագոյն: — ԹՈՒՂԹ՝ 743 կամ 1486 էջք: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 36×25 հրդմքր: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, մաճուր եւ մի գրչի գործ, սեւ մելանով գրուած: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւնակ 27×18·5 հրդմ. սիւնակաց միջեւր դատարկ միջոցն է 2 հրդմ.: — ՏՈՂՔ՝ 35—38: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ բաւականին շատ են: — ԳԼԽԱԳԻՐՔ՝ թռչնագիր եւ զարդագիր են: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմիր մելանով: — ԽՈՐԱՆՔ՝ թուով երեք. քղ. 7ա, 292ա, 476բ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ սկիզբն մէկ թուղթ, եւ քղ. 6ա երկրորդ սիւնակ, քղ. 6բ, 12, 291, երկու թուղթ եւ վերջը: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԴ՝ բաւականին լաւ պահուած: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԴ՝ բազմաթիւ, ամէն հատուածի վերջը եւ մասնաւորապէս. քղ. 8ա, 163ա, 404, 736, 739: — ԹԱՄԱՆԱԿ՝ գրչութեան, ՋԽԴ (= 1495): — ԳՐԻՉ՝ Յովաննէս աբեղայ: — ՏԵՂԻ՝ Մանդիսոն (այժմ Մաճնըսըն) գիւղ ի գաւառն Կեսարիոյ: — ՏԷՐ՝ Սիրատան: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ՝ շատ ընդարձակ է, եւ ունի բազում յաւելուածոյ կտորներ: Սկիզբն եղած դատարկ թղթին վրայ անկարեւոր գրուածներ կան:

Մատեանս է՝ Ցայսմաւուրք:

1. *Թղ. 2. Յուցակ ըստ կարգին.*

2. *Թղ. 7ա. Նաւասարդի ա. եւ Աւդոստոսի ժա. Վերադարձումն սուրբ նշխարացն Յովհաննու Կարապետին, եւն:*

3. *Թղ. 10ա. Վկայաբանութիւն Անիկտոսի եւ Փաւստինոսի:*

4. *Թղ. 13ա. Վկայաբանութիւն սրբոյն Մարկելղոսի եպիսկոպոսին:*

5. *Թղ. 14ա. Տաւն է Շողակաթին իջման մխածին բանին Աստուծոյ ի Վաղարշապատ քաղաքի:*

6. *Թղ. 15ա. Տաւն է փոխման ամէն աւրհնեալ կուսին Մարիամու Աստուածածնին, (Այսպէս ամէն սրբոց վկայաբանութիւնք ըստ սօնացոյցի Հայկական):*

(Հետեւեալք եւս կան):

1. *Թղ. 10ա. (առաջին սիւնակին մէջ) Պատմութիւն Շիղարայ:*

2. *Թղ. 19բ. Պատմութիւն նոր լոյս սքանչելի լուսոյ երեւելոյ ի վրայ Ջրհորոյն Յուրհայ, Թվին Հայոց ՈԼԸ (= 1186):*

3. *Թղ. 20ա. Ցիչատակ անկար պատմուճանին, Յովհ. Ոսկեբերանի ասացեալ ճառ, (սկիզբն), Աւգոստոս Թագաւորեաց...:*

4. *Թղ. 84բ. Պատմութիւն Ապու Սահլ սուլթանին, Թվին Հայոց ՃՃԿ (= 811):*

5. *Թղ. 147բ. Ներբողեան ասացեալ սրբոյ վարդապետաց ի պատիւ ամենայն սրբոց հնոց եւ նորոց (սկիզբն) կաթուղիկէ եկեղեցի սուրբ, երկին ի յերկրի հաստատեցաւ ամենայն զարդուքն իւրովք:*

6. *Թղ. 161բ. Պատճառք յաղագս երկնայնոց զասուք, թէ ո՞րպիսիք են փառաբանութիւնք նոցա Աստուծոյ, եթէ ո՞յք են առաջինք, միջինք եւ վերջինք:* (Սկիզբն). *Իսկական էութիւն եւ զերաբուն Աստուածութիւնն, ամենասուրբ երրորդութիւնն:*

7. *Թղ. 163ա. Տեառն Ներսէսի ասացեալ մաղթանք առ հրեշտակապետն Գաբրիէլ եւ Միքայէլ...* (Սկիզբն). *Արդ պաղատիմք առ հոգեղէնսդ՝ մեք տկարքս եւ հոգեղէնքս...:* (*Մաղթանքի վերջը գրուած է. «Տունք հարիւր, ըստ թուոյ ճ. ոչխարաց առակին»*):

8. *Թղ. 201ա. Գիւտ գրոյն հայոց ազգիս որ ի Բալու:* (Սկիզբն) *Սուրբ վարդապետն եւ սքանչելի սրբն Աստուծոյ, ճգնաւորն Մեսրոպ:*

9. *Թղ. 202ա. Ողբանք վասն բառնալոյ Թագաւորութեանն Հայոց ի յազգէն Արշակունեաց, եւ քահանայապետութիւնն ի ցեղէն Ս. Գրիգորի, ասացեալ մեծին Մովսէսի քերդողին:* (Սկիզբն). *Ողբամ զքեզ Հայոց աշխարհ, ողբամ զքեզ հանուրց...:*

10. *Թղ. 275բ. Խրատ սուրբ հարցն Թաթղոյ զոր եւս աշակերտին իւրոյ Թովմասու, եւ ամենայն առաջնորդաց խրատ է այս:* (Սկիզբն). *Որդեակ իմ Թովմաս, այսաւր կոչեաց զքեզ հոգին սուրբ յառաջնորդութիւն...:*

11. *Թղ. 290ա. Պատճառք ճրագալուցի ծնընդեանն եւ յայտնութեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ.* (սկիզբն). *Խորհուրդ աւուր ճրագալուցիս յոյժ զգեցիկ...:*

12. *Թղ. 298բ. Ցիչատակ սքանչելի տեսլեան սուրբ հարն մերոյ Ներսիկ վարդապետին,* (Սկիզբն), *Սա էր յաչակերտաց սրբոց Թարգմանչացն:*

13. *Թղ. 404ա. Նահանջ տարուան համար Ցիչատակ նահապետացն Աբրահամու Իսահակայ, Յակոբայ...:*

14. *Թղ. 447բ. Գրիգորի քաջ հռետորի անյաղթ փիլիսոփայի ասացեալ քարոզ վասն Յաղկազարդին:* (Սկիզբն). *Սիոն ամրոց էր Հրէաստանի զոր Յերուս կոչէին, որ է Յերուսաղէմ...:*

15. *Թղ. 476բ. Սրբոյն Եղիշէի հայոց վարդապետի ասացեալ ի յարութիւն Քրիստոսի.* (Սկիզբն). *Կանխագոյն Մարիամ Մագթաղենացի եկն եհաս ի գերեզմանն Քրիստոսի...:*

16. *Թղ. 493ա. Սրբոյն Յակոբայ Սրճոյ եպիսկոպոսին ասացեալ ի թերահաւատութիւն Թումայի առաքելոյն:* (Սկիզբն) *Յորժամ յարեաւ հովիւն քաջ ի մեռելոց...:*

17. *Թղ. 561ա. Մեծին Եւսեբի պատմագրի ասացեալ ի համբարձումն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ.* (Սկիզբն) *Վայելուչ է մեզ ճառել, եւ սակաւ ինչ...:*

18. *Թղ. 610ա. Յովհաննէս Զմշկիկն՝ ի Զմբըչկածակուց ազգաւ հայ:*

19. *Թղ. 618բ. Ցիչատակ կոտորելոցն ի Հայս, եւն եւն:*

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԴ.

1. *Թղ. 8ա. (Լուսացքէն վրայ), Աւգենեա հոգիա սուրբ Աստուած ճշմարիտ, եւ յաջողեա զգործս ձեռաց ծառայիս քո մեզապարտ եւ յանցաւոր Յովաննիսիս եւ հանս յաւարտ զսկսեալս.*

© National Library of Armenia

(Ամէն հատուածոց վերջն ալ կան այսպէս եւ այլ կերպ փոքրիկ յիշատակարանք),
2· Թղ· 163ա·

Ատուածածին բարեաց ծնաւղ բանիս,
Մի մոռանայք տաւնողք վհիկոս,
Զներսէս եղբայր հայրապետիս,
Որոյ անուն ակը Գրիգորիս,
Ցորմէ խնդրոյ իջեալ ըստ իս,
Ցարմարեցաւ չինուած ճառիս,
Եւ եղանակ չարականիս,
Ասի պատիւ մեծի տաւնիս,
Արդ յիշեցէք ընդ Տեառն եւ ինս,
Լ(ս)ողք վհիկոս զովեստիս·
Եւ դուք յիշեալ առ ակրունիս,
Լինիք յերկնից նորոյն բարիս:

Ասացաւ եւ գրեցաւ ճառս ի Տէր Ներսիսէ եպիսկոպոսէ յեղբաւրէ Տեառն Գրիգորիսի հայոց կաթուղիկոսէ ի խնդրոյ նորին ի Ո եւ ԺԱ. (= 1162) թուականին, որք հանդիպիք սմա, եւ աւդտիք եւս ինչ իւիք յիշեսջիք ի Քրիստոս Ատուած զատացաւղ գրոցս ըղՏուլմիչ տանուտէրն եւ զՍիրատանն եւ զԱհակ քահանայն, եւ զմեղաւոր գրիչ զՅովանէս արեղան, եւ կարդա»:

3· Թղ· 404··· (ուրք թուղթերուն վրայ կան հանելուկներ):

4· Թղ· 736բ· Զեռս երթայ գառնայ ի հող, գիրս ՚ի՞այ յիշատակող, ով գանաժանս յիշէ զգծողս, իւրն ողորմի ակրն փըրկող: — Թղ· 737բ· Ահա ազատեցար չլացած աչքունք, կամացած (՞) ոտկունք, արի՛ գոհայիր եւ տուր փառս Ատուծոյ:

5· Թղ· 739ա—714բ (գլխաւոր յիշատակարան), *Փառք···*: Արդ յայսմիկ եւ ի սոյն պիսիս նայեցեալ հոգոյ հանելով երջանիկ երկիւղածն եւ Ատուածասէր Սիրատանն, եւ յիշեաց զբանն որ ասէ, Թէ՝ երանի որ ունի զաւակ ի Սիոն եւ ընդունի յերուսաղէմ, եւ ցանկացող եղեւ այսմ հոգեւոր բուրաստանիս, եւ եա գրել զա յարդար վաստակոց իւրոց, յիշատակ իւր եւ ծնողաց իւրոց, հաւրն իւրոյ Յովանիսին եւ մաւրն Տաւվլաթին, եւ իւր աղին զեռաբոյս զաւակին Պուղասին, եւ եղբաւրն պարոն Վարդին, եւ հաւրեղբաւրն Շերիչին եւ զաւակացն Գրիգորին եւ Ֆաչիկին, եւ պարոն Վարդին կնոջն Ֆասիկին եւ իրենց զաւակաց կեցուցին, Ֆուտավէրտէ, կուլէ եւ Մուղալին, Գրիգորի զատերն Տանուսիսն, Տաւվլաթին, Մամախաթունին, Լատիսին, Ճաչիկին, Դաւթին եւ ամենայն արեան մերձաւորացն իւրեանց կենդանեաց եւ հանգուցեալոցն, ամէն: Այլ եւ զԱհակ երէցն եւ զծնաւղսն իւր ըղՏերեւն եւ զԳուհարն եւ զերիցակինն իւր եւ զնորատունկ տղայն իւր զԱմիրն եւ զԳրիգորն, եւ զեղբայրն Զէմպաքն եւ զկին Մարանէ եւ զնորատունկ տղայս իւրեանց զԱտուածատուրն, եւ զԲիմխայն եւ զպապն իւր զՍիմաւոն երէցն եւ զքեռին իւր զՅուսէփ երէցն եւ զտղայն իւր զԱտուածատուրն, որ բարեաց եւ Ա.յամաւուրայ պատճառ եղեն աշխատանաւք եւ կերակրաւք եւ ըմպելեաւք եւ չաղաւթաւք եւ խնամաւք, հատուսցէ նոցա Քրիստոս Ատուած վարձս զերկնից արքայութիւնն, ամէն: Արդ գրեցաւ սա ձեռամբ մեղաւոր եւ անարժան եւ անպիտան փգուն գրչիս Յովանէս արեղի, ի թվականութեանս հայոց յինն ճ եւ ի ՃԴ (= 1495) ի գաւառս Կեսարիոյ ի գիւղս որ կոչի Մանգիսոն (այժմ Մանիքսուն) ի դուռն Ս· Ատուածածնին եւ սուրբ Ֆաչին եւ սուրբ Թորոսու, ի հայրապետութեան տեառն Յոհաննէսի, եւ յեպիսկոպոսութեան Տ· Կիրակոսի: Արդ՝ աղաչեմ զամենայն դաս քահանայից որք հանդիպիք այսմ լուսաղարզ մատենիս յիշեսջիք ի մաքրափայլ յաղաւթս ձեր զվերապրեալսն զՍիրատանն եւ զկենակիցն իւր զՏանուխն եւ զգեռաբոյս զաւակացն իւրեանց զՊուղասն եւ զամենայն ազգսյինս իւր, որ ատացաւ զսուրբ գիրքս ի հալալ ընչից իւրոց, եւ եա յիշատակ ի զուռն Ս· Եկեղեցեացն, որք կարդայք կամ աւրինակիք մեղայ Քրիստոսի Խնդրեցէք ի Քրիստոսէ Ատուածոյ մերոյ, զի եւ զուք գտջիք ողորմութիւն յամենատես պարգեւողէն Քրիստոսի Ատուածոյ, եւ որ յիշէ յիշեալ լիցի ահեղ տաւնին Քրիստոսի: Դարձեալ աղաչեմ զամենեսեան յիշել ի մաքրափայլ յաղօթս ձեր զմեղաւորս հոգս զՅովաննէս գրիչս եւ զծնաւղսն իմ զԹորոսն եւ զՍառայն, եւ զեղբայրն իմ զՀանդուցեալն առ Ատուած զԿրպն: Եւ զուսուցիչն իմ եւ զնուցիչն զԱռաքել արեղայն, եւ զամենայն արեան մերձաւորն իմ, հատուսցէ նոցա Ատուած փոխարէն զերկնից արքայութիւնն եւ զանթառամ պսակն զոր պատրաստեալ է սրբոցն իւրոց եւ սիրողաց անուան իւրոյ· ամէն: Այլ եւ զքահանայն գրան Ս· եկեղեցեացս զՍիմն երէցն եւ զԱբրահամ երէցն եւ

զԱհակ երէցն, որ զմեզ լաւ ընդունեցան եւ մեծարեցին եւ պատուեցին, մեծարեսցէ զնոսա Քրիստոս Ատուած եւ գասեսցէ յերկնից արքայութիւնն ի խորանն լուսեղէն ընդ սուրբ քահանայիցն, եւ ընդ Ի՞ երիցանցն, առաջի անմահ գառինն Ատուածոյ ամէն: Այլ եւս զՄարկաւագունք սուրբ եկեղեցւոյս, եւ զհամաւրէն ժողովուրդս, զմեծ եւ զփոքր, զայր եւ զկին, զծեր եւ զղայ, զերիտասարդ եւ զկուսան, աւրհնեսցէ Քրիստոս Ատուած այն աւրհնութեամբն որ ոչ անցանէ, եւ ինքն արարիչն Ատուած աւրհնել եղիցի ի համայն յարարածոյս իւր ամէն: Այլեւ զաւրինակիս ընդօրհաւղն զՆերսէս սրբասէր քահանայն եւ զեղբայրն իւր զՇերիչն որ զաւրինակն ընդօրհեցին, եւ ատեան իւրեանց բարի անուն եւ բարի յիշատակ: Այլ եւ Ըռիստակէս երեցն որ մարաճն երեւ թանքի (այսպէս), յիշեսցէ զնոսա Քրիստոս Ատուած յիւր սուրբ արքայութիւնն, ամէն: Քահանայք եւ սարկաւագունք, առանց դասատարակի մի պահէք· եւ ի մոմէ պատրաստ բռնեցէք, եւ զկարդացն անվոյթ մի առնէք, զի գրեալ է Թէ՝ տանասէրն չէ՛ զրկած ի պակաց մարտիրոսաց, այլ է հաղորդ նոցին փառաց առանց զանկ եւ տանջանաց, զի եւ դուք արժանի լինիջիք սրբոցն ի լոյս:

4.
ՑԱՑՍՄԱՒՈՒՐՔ

Ռ ձ ժ է = 1668:

ԿԱԶՄ՝ հին արեւելեան, կաշեպատ, արտաքին երեսներն գամուած ճակաճ գամով: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, հաստ պինդ եւ ողորկեալ: — ԹՈՒՂԹՔ՝ (60 թերթ) 712 կամ 1424 էջք: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 42×27·5 հրդմտր: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, մաճուռ եւ մի գրչի գործ: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւնակ, 31·5×19·5 հրդմ· սիւնակաց միջեւ եղած բացուքիւնն է 2 հրդմ·: — ՏՈՂՔ՝ 36: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴՔ՝ յուշկապարիկք, նկարք, թուչունք եւն ամէնօրեայ վկայութեանց լուսանցքը: — ԹՈՂՆԱԳԻՐ եւ ԶԱՐԴԱԳԻՐ եւն ամէն վկայութեանց սկզբնատառերն, եւ մասնաւոր հատուածոց սկզբնագրերն ալ կարմիր գլխագիր, ԴԱՏԱՐԿ՝ սկիզմէն 4 թուղթ, թղ· 710ա—712բ, եւ վերջին ալ մէկ թուղթ: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ շատ մաճուռ պահուած: — ԽՈՐԱՆ՝ միակ թղ· ճա, եւ մեծ եզերագարդ մը: ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ՝ ամէն վկայաբանութեանց վերջը, եւ թղ· 707ա, ԹԱՄԱՆԱԿ ԳՐՈՒԹԵԱՆ՝ Ռ ձ ժ է (= 1668): — ԳՐԻՉ՝ Գրիգոր: — ՏԵՂԻ՝ Իկոնիա: — ՏԷՐ՝ Խոճայ Պաղտասար: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ՝ յայսմաւուրքս շատ ընդարձակ է, ունի բազում յաւելուածական կտորներ:

Մատեանս է՝ Ցայսմաւուրք:

1· Թղ· 1ա—5բ· Ցանկ:

2· Ամէն վկայաբանութեանց եւ այլ պատմութեանց կարգն գրեթէ նոյնն է թիւ 3 Ցայսմաւուրքին յաւելուածական կտորներէ զատ, եւ սա տարբերութիւնն կայ որ, Թղ· 679բ—695ա, Յովասաբու եւ Բարաղամու պատմութենէ յետոյ, ունի նաեւ հետեւեալն:

ա· Թղ· 659բ, Մեծի աւագ ուրբաթու աւուրն ողբ ի վերայ խաչելութեան Քրիստոսի, (սկիզբն)· Սովորութիւն է մարդկան յորժամ մեռանի ոք ՚ի յայլ տեղիս եւ առնէ կտակ···:

բ· Թղ· 701բ· Մարգաց Լ յուլիսի գ· վկայութիւն սրբոյն Պուտախին նոր վկային, Թէ կամիս գիտ եւ կարդայ եւ մեղաւոր գրիչս յիշեա: (Սկիզբն), Ցայսմ աւուր վկայաբանութիւն սրբոյ Պուտախին նոր վկային Քրիստոսի, սա էր ՚ի քաղաքէն Ցամթայ···:

գ· Թղ· 705բ· Պատմութիւն սուրբ Պանտլուս նոր վկային որ կատարեցաւ ի կաֆայ (սկիզբ) Հայատանեայց Ռ թվին եւ ԺԶ· յաւելորդին, քալ նահատակ մի ընտրեցին Աստուածաչէն կաֆա քաղաքին սուրբ Պանտլուս անուն···:

դ· Թղ· 709ա· Պատմութիւն վկային Մուրատայ ՋԼԴ թուականին կատարեցաւ ի վան:

ՑԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ·

1· Ամէն վկայաբանութեանց վերջը·

«Ողորմի Քրիստոս Ատուած ատացողի զրոցս Իսպիլէցի խոճայ Պաղտասարին, եւ իւր ծնողացն հօրն Մարտիրոսին եւ մօրն Կուլէսէրին՝ եւ կողակցին իւրում Խաթունին, եւ իւր որդւոցն Ֆաչատուրին, Ներսէսին, Ցակոբին եւ Պահատուրին, եւ զբաւերն Թուրվանտային, եւ այլ ամենայն յարեան մերձաւորաց»:

2· Թղ· 707ա· (Գլխաւոր յիշատակարան)·

Փառք··· եւ եղեւ աւարտումն գրոցս ի Ռ ձ ժ է (= 1668) ամին Թուականիս հայոց, ի լաւ եւ յընտիր օրինակէ որ ասի Մերենց, եւ այլ աւելի քան զնոցայն, զի շատ նոր վկայք այս գրեցան, եւ հարստացաւ գրիքս այս քան զնորայն: Գրեցաւ սա ի մայրաքաղաքն Իկոնիոն որ է Ղօնիայ, ընդ հովանեաւ սուրբ Ա-

© National Library of Armenia

տուածածնի եկեղեցւոյ, ձեռամբ անարժան եւ անարհեստ զբչի Գրիգորի: Արդ՝ որք հանդիպիք սուրբ գրոցս, կարդալով կամ օրինակելով, յիշեցէք ի սուրբ աղօթս ձեր զվերոյ յիշեցեալ ստացող սուրբ գրոցս (խոճայ) Պաղտասարն, եւ զծնողսն իւր ըղհայրն զՄարտիրոսն եւ զմայրն իւր զԿուլխէրն, եւ զկողակիցն իւր զԽաթունն, եւ զորդիքն իւր զԽաչատուրն, զՆերսէսն, զՅակոբն եւ զՊահատուրն եւ զդուստր իւր զԹուրվանտան, եւ զեղբայրն իւր զՏէր Գաբրիէլն, եւ զՊահատուրն եւ զՄելքոն, Մարտիրոսն Կուլէսէր ամճային, տէր Խաչատուրն, Գրիգորն, մեծ պապն տէր Յակոբն, որդին զՅոհան, զտէր Սարգիսն, զտէր Ներսէսն, եղբայրն Աստուածատուր եպիսկոպոսն եւ ըղհայրն զՅոհան քահանայն եւ զնախնիքն իւր զՆերսէսն եւ որդիքն Սարգիս սարկաւագն, Աւետիքն, Կիրակոսն, Զաքարիայն, եւ զՍիմէոն զմեծ Նազաքն, զտէր Ներսէսն որ էր նա յերկրէն Սըսա, եւ ի թուականն... Այլ եւ զիս անարժանս զծողս Գրիգորն ազաչեմ յիշել ի տէր եւ զծնողսս իմ զհայրն իմ զՊաղին եւ զմայրն իմ զՅովիկն... յիշողացդ եւ յիշեցելոցս ողորմեսցի Քրիստոս Աստուած յիւր մխանգամ զալստեանն:

5.
ՅԱՅՍՄԱՒՈՒՐՔ
Ռ Հ = 1621:

ԿԱԶՄ՝ հին արեւելեան, տախտակեայ կաշեպատ, արտաքին երկու երեսներու կողին վրայ գամուած են շականակ գամով: — ՆԻՒԹ՝ թուղթ, հաստ եւ ողորկեալ: — ԹՈՒԼՔԻ՝ 536 կամ 1072 էջ: — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝ 38·5 × 28·5 հրտմ.: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր, միջին մաքրութեամբ: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւնակ, 31·5 × 21 հրտմ.: — ՏՈՂԻ՝ 37: — ԼՈՒՍԱՆՑԱԶԱՐԴԻ՝ նկարք, թուչունք, պատկերք, յուշկապարիկ — կը գտնուին ամէն աւուր վկայաբանութեանց լուսանցքները: — ԹՈՋՆԱԳԻՐ եւ ԶԱՐԴԱԳԻՐ եւ սկզբնատառերն, եւ ամէն հատուածոց գլխագիրներն ալ կարմիր մելան: — ԽՈՐԱՆ՝ միակ, թղ· 3ա, եգերագարդով: — ԿԻՍԱԽՈՐԱՆ, միակ, թղ· 361բ: ԴԱՏԱՐԿ՝ թղ· 1· 535ա· երկրորդ սիւնակ, թղ· 535բ, թղ· 536, եւ երկու թուղթ ալ վերջը: — ՀԱՆԳԱՄԱՆԴ՝ շատ լաւ եւ մաքուր պահուած է: — ԽՈՐԱԳԻՐԴ՝ ծանօթութիւնք, կարմիր մելան: — ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԴ՝ ամէն վկայաբանութեանց վերջը, եւ թղ· 534: — ԹԱՄԱՆԱԿ ԳՐՉՈՒԹԵԱՆ, Ռ Հ = 1621): — ԳՐԻՉ՝ Յովհաննէս երէց: — ՏԵՂԻ՝ կեսարիա: — ՏԷՐ՝ գրիչն: — ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆԴ՝ Յայսմաւուրբս, ո՛չ այնչափ ընդարձակ է, որչափ քիւ 4 Յայսմաւուրբն:

Մատեանս է՝ Յայսմաւուրք:

Կարգերն, վկայաբանութիւնները եւ այլ պատմութիւնք, ճիշդ այն կարգաւ են, ինչպէս Թ· 3 Յայսմաւուրքն, միայն սա տարբերութեամբ որ առաջին օրն Շիւարայ պատմութիւնն կը սկսի եւ ապա կ'ընէ Լուսաւորչայ եւ Աթանագինեայ պատմութիւնն, եւն:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ:

1· Ամէն վկայաբանութեանց վերջերը:

«Ողորմի ստացողի գրոցս Յովանէս զբչիս քահանայիս եւ ծնողացն իմ Յովասափ քահանային, Խաթունին, Մարիամին, եւ որդւոցն Դաւթին եւ յԱկհուլին, եւ ամենայն:

2· (Գլխաւոր յիշատակարան), թղ· 534բ·:

Ձեռս իմ փըտի ի հոզ դառնա՛· մոխիր փոշի գազախանա՛, գի՛րս յիշատակ առ ձեզ ասա՛յ, թէպէտ խոչոր է գիր սորա՛, արդ ով ընդ որով հմտանա, ով որ կարդա՛ ուկոլ ի սմա՛· յիշմամբ առնէք զգծող սորա, զեղկելի Յովանէս գրիչս եմ ձեր ծառա: Զինչ նաեւ ի յեղեր ծովին, նա գրիչն ի յեսի գրին, ո՛հ ո՛վ չլացած աչկունք· ո՛հ ո՛վ կզացած միջկունք, ո՛հ ո՛վ կըռաւած ոտկունք, ո՛հ ո՛վ աչխատաւոր ձեռկունք, ահա ապատեցայ, արի եւ փառս տուր Աստուծոյ...:

Փառք... որ տրամադրեաց զմատունս վերջացեալ գծագրացս եւ տկար ոգւոյս Յովանէս գրչի: Արդ՝ չնորհիւ բարերարին Աստուծոյ, սկսայ, ի ՌկԲ (= 1613) եւ ողորմութեամբ նորին կատարեցի ի Ռ Հ (=1621) ըզտատս Աստուածայարմար եւ զանգին մարգարիտս... եւ որ կոչի Յայսմաւուրք, որ յամենայն աւր սիրով եւ զուարճանալով, եւ աւրինակ բարի լինելով ուրախացուցանէ զայնոսիկ որ Աստուածային սիրոյն են զմայլեալ եւ հարստացեալ: Արդ՝ զայս ամենայն բարութիւնս տեսեալ, որ աստ հաւաքեալ կան եւ փառաց սոցա ցանկալեալ եղէ ես մեղաւոր եւ անարժան սուտանուն Յովանէս երէցս գնացի՛ ի սուրբ քաղաքն Երուսաղէմ. եւ տեսեալ զսուրբ գերեզմանն Քրիստոսի, եւ զանաւրինական տեղիսն եւ լեցի զփափաք տենչեան իմոյ եւ ուրախացեալ, եւ բազում աչխատութեամբ բերեալ զթուղթս անտի եւ ցանկացայ այսմ երանաւէտ բանիս, ի միտ առեալ զբանս որ ասէ երանի որ ունիցի զտակ ի Սիոնի, եւ ընտունեակք լեգեն նորա յերուսաղէմ, եւ ես հոգս եւ մոխիրս անպիտան քարտողար տէր Յովանէսս զրեցի զայս Աստուածամերձ արանց պատմութիւնս զգայդ եւ զգեղեկ ոգնութեամբ եւ բազում աչխատանաւք զրեցի, խիստ նեղութիւն կըրեցի թըղթի չգտնելոյ, բազում անգամ ի Հալապ, ի Ստամպուլ, մինչեւ ի Սպահանս այլ թուղթ բերել տուի, եւ ապա կատարեցաւ հանց որ մէկ տապազան ի զրամ եղաւ, եւ զրեցի եւ ծագկեցի, եւ գհատահիմն ոսկով եւ լաճ վարդով զարդարեցի, եւ զբըի յիշատակ ինձ եւ ծնողաց իմոց տէր Յովասափին, եւ մայրս իմ Խաթունին, եւ կողակից իմոյ Մարիամին, եւ զեռարդրոջ առ Աստուած փոխեցեալ որդիկս իմ Դօթին, եւ Մարգարէին եւ դստերացս իմ Խանպակ, եւ Ալթունին որ բազում ժամանակաւ մայրն առ Աստուած փոխեալ էր, եւ այլ Ալթուն ապջիկս զիմ պէտս կարեաց ընալով, թէ թուղթս կոկելով, եւ թէ զիչերն զգրագս վառելով, մինչ ի լոյս ի զէմս ոգնութեամբ կալով, եւ զմարմնաւոր կերակրիկ հոգալով, Աստուած իւր բազում աչխատանացն՝ զերկնից արքայութիւնն պարգեւեսցէ, եւ աւրհնէ զիւր մէկ հատիկ զեռարդրոմ որդին զՊալին, որ է ի թվին Ռկե (= 1616) եւ ի յառ Աստուած փոխեալն Դօթի, եւ քըւերցն Սահապին, եւ Շահանային, եւ իմ եղբարցն Մելքոնին, եւ Գալուստին, եւ Լուիեերցն, եւ քըւերցս իմ Գոհար, Նոնոճար, եւ Թամարին, եւ հաւր եղբայրն իմ Մխրիճանին, եւ կողակցին նորա Փաչային, եւ որդւոյն Մըրճանին, եւ ամենայն արեան մերձաւորաց կենդանեաց եւ մեռելոց ամէն: Դարձեալ եւ զփեսայացեալը որդիքս իմ, զտէր Յակոբն, զՍաճարն, եւ զԹոռներս իմ զՊետրոսն եւ Պաւղոսն եւ զայլ պախխան: Եւ արդ զրեցաւ սուրբ գիրքս ի թվականիս Հայոց Ռ եւ Հ (= 1621), ի մայրաքաղաքն կեսարիա որ է Մաժեակ, ընդ հովանեաւ սուրբ Աստուածածնին եւ սրբոյն Բարսղի հայրապետին, եւ սուրբ Մեսրոպ վարդապետին, եւ սուրբ Մեսրոպ կեռխոսի զինաւորին, ի հայրապետութեան մերոյ տեառն մեծ բարեւնապետի Գրիգորիսի որ է պայծառ լոյսն Հայաստանեայց աղգիս, եւ ի բռնակալութեան սուլթան օսմանին, ի դառն եւ ի նեղ ժամանակի, որ հարկապահանջութեամբ ազգս տապալի· Արդ ես Յովանէս երէցս ապաչեմ զամենեսեան հոգալ ի զերեզմանի, որ ոչ զոք ունիմ թէ աւգնեսցէ ինձ յայսմ տեղւոջ, զի յիշեմ զամենաթազաւորն զՔրիստոս եւ զհոգի ատեան նորա եւ յոյժ սրտաբեկեալ կամ, բայց արտասուելի աչաւք, եւ հառաչմամբ սրտիւ, զէմս ի ձեզ ապաւինիմ, զի վասն իմ ազաչեցէք զողորմածն Աստուած, զի ողորմեսցի ինձ բազմամեղիս, զի ի ձեռն այսոց ազաչանաց, կարող է Աստուած ողորմել մեզաւորաց, զի եւ զուք առնուք ողորմութիւն յողորմած փրկչին Տեառնէ: Դարձեալ ազաչեմ զձեզ զամենեսեանդ որ լի բերանով եւ ուղիղ սրտի մտաւք Աստուած ողորմի ասէք խոնամ ինձմիպահին, որ զթուղթս բերաւ ի Սպահանս որ աւարտեցաւ զկրքս: Եւ միւս այլ հանու